

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Esther Moriones Aurre

*Gernika-Lumo,
Bizkaia
(1936-2015)*

Aurkibidea

Biografia

[Goienkalen](#) jaio zen, Taberna Vasca gainean. Ama Morgakoa zuen eta aita Nafarroako Zangoza ondoko Sadakoa. Aulestiko aña (inude) batekin hazi zen eta 13 hilabete bertan egin ostean, Donostiara joan ziren etxeokak. Sei urtegaz herrira bueltatu ziren, [Malostera](#). Handik [Pasealeku](#)ko eskoletara joan zen. 14 urtegaz [Dalia](#) lantegian hasi zen beharrean ezkondu arte. 20 urtegaz Txikerranera ezkondu zen bertako "Bake"rekin eta hantxe egon zen beste 20 urtez [Lorategietara](#) joan arte. Bere eskolako lagun eta auzokide izandako [Kristina Iturriozekin](#) kontatu zizkigun umetako zein gaztetako bizipenak eta kontuak.

Zintak

GER-101

- **Proiektua:** Gernika-Lumoko ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Goiria Mendiola, Nerea
- **Data:** 2012-02-24
- **Iraupena:** 52 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Elexpuru, Juan Martin

GER-102

- **Proiektua:** Gernika-Lumoko ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Goiria Mendiola, Nerea
- **Data:** 2012-02-24
- **Iraupena:** 60 min
- **Euskarria:** Bideo digitala

Pasarteak

1. Txikerra, oso auzo jatorra

- **Erref:** GER-101/003
- **Iraupena:** 0:02:00. **Hasi:** 00:06:08. **Bukatu:** 00:08:08
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

Laburpena:

Oso auzo jatorra zen Errenteriako Txikerra. Ederto konpontzen ziren auzoan. Bost seme-alaba izan zituen. Lagunek mesede asko egin zioten. Auzoan etxeko ateak zabalik egoten ziren beti.

2. Aitaren bizitza gorabeheratsua

- **Erref:** GER-101/004
- **Iraupena:** 0:02:17. **Hasi:** 00:08:08. **Bukatu:** 00:10:25
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

Laburpena:

Aita nafarra zen. Bi aldiz ezkonduakoa eta alargun geratutakoa Gernikara etorri orduko. Hogeita bederatzi urte zituen amak aitarekin ezkondu zenean. Garai hartarako ia neskazaharra. Lau urteko alaba bat zuen ordurako. Botikan laguntzaile gisa hasi zen. Amak herren bat izan ei zuen pretendiente, "Tarraplan" izenekoa. Aita oso bizia zen.

3. Inude aulestiar batekin hazi zen Esther

- **Erref:** GER-101/006
- **Iraupena:** 0:02:41. **Hasi:** 00:10:45. **Bukatu:** 00:13:26
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Neskameak

Laburpena:

Amaren bularrak ez zuen esnerik eta inude batekin hazi behar izan zuten denek. Umea hil zitzaion Aulestiko emakume bat izan zen berea. Hamabi hilabete ordainduta eta hamahirugarrena doan, hala izan ohi zen tratua. Amari umea itzuli zionean, eguerdiko hamabiak arte lotan egon zedin zelan tratatu kontatu zion.

4. Aulestin ikasi zuen euskaraz

- **Erref:** GER-101/007
- **Iraupena:** 0:01:52. **Hasi:** 00:13:26. **Bukatu:** 00:15:18
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Neskameak
- Euskara » Euskararen egoera

Laburpena:

<p>Inudea izandakoa Gernikako azokara joaten zen astero, eta Esher laguntzera joaten zitzaion. 12 urte zituela, Aulestira bizitzera joan zen inudearen etxera. Han dena euskaraz egiten zen eta orduan ikasi zuen euskara. Gurasoek erdaraz egiten zioten Estherri, aita erdalduna zelako eta

amak ez zuelako aitaren aurrean erdaraz egin nahi. Auzoko "maketoak" ei ziren eurak.</p>

5. Inudearen amaginarreba erdaraz ikasten, Esther irakasle hartuta

- **Erref:** GER-101/008
- **Iraupena:** 0:01:24. **Hasi:** 00:15:18. **Bukatu:** 00:16:42
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Euskararen egoera
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak

Laburpena:

Aulestiko inudearen amaginarrebak erdaraz ikasi nahi zuen, eta Esther erabiltzen zuen irakasle. Polito ikasi ei zuen. Pasadizo barregarria kontatzen du, erdara dotoreko esaldia dela medio.

6. Euskaraz egitea debekatuta eskolan

- **Erref:** GER-101/012
- **Iraupena:** 0:02:05. **Hasi:** 00:18:40. **Bukatu:** 00:20:45
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Politika » Euskara eta politika

Laburpena:

Eskolan ez zieten uzten euskaraz egiten. Izen euskalduna zutenei aldatu egin zieten. Behin eskolakide batek salatu egin zuen Kristina euskaraz berba egiteagatik, eta maistrak zigortu egin zuen. Gernikarrak ziren bi maistrak. Izenak ematen ditu. Doña Florenciari buruz diote jo ez zuela egiten baina "txitximurke" bai, orratzak bailiran.

7. Estherri ez zitzaion eskola gustatzen

- **Erref:** GER-101/013
- **Iraupena:** 0:01:43. **Hasi:** 00:20:45. **Bukatu:** 00:22:28
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola

Laburpena:

Eskolatik etxerakoan pregoia jotzen ari baziren, entzuten gelditzen zen Kristina. Gero etxera heldu eta amari esaten zion errazionamendu kartilaz zer hartu zitekeen egun hartan. Baina hala ere pozik bizi ziren. Estherrek pira egiten zuen inoiz eskolatik. Behin perrexil sorta batekin agertu ziren maistrarengana. Honek barre egitea beste erremediorik ez zuen izan. Ez zitzaion eskola batere gustatzen.

8. Fabrikako lehen jornala galdu

- **Erref:** GER-101/014
- **Iraupena:** 0:04:34. **Hasi:** 00:22:28. **Bukatu:** 00:27:02
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak
- Ekonomia eta industria » Emakumeak lan-munduan (etxetik kanpo)

Laburpena:

<p>14 urte bete zituenean, amaren lantegian hasi zen Esther. Oso pozik. Pertsona nagusiaren lana egiten zuen. Gustura ibili zen Dalia fabrikari. Lehenengo jornala galdu egin zuen eta amak zakarrontzian bilatzera behartu zuen. Eskerrak aitak ondo hartu zuen. Anaiak, berriz, lehen jornala gozokitan gastatu zuen.</p>

9. Ikasgaiak eta eskolako materiala

- **Erref:** GER-101/017
- **Iraupena:** 0:02:14. **Hasi:** 00:28:28. **Bukatu:** 00:30:42
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Ikasgaiak eta ikasmateriala

Laburpena:

<p>Arratsaldetan aritmetika ikasten zuten. Goizean errezuak eta Espainiako Historia. Ikaskide bihurri bati maistrak erregela bota zionekoa. Gramatika, Geografia, Historia... dena liburu batetik ikasten zen. Liburua, koadernoak eta pizarratxoak ziren beren tresnak. Eskolan sartu orduko Cara al Sol kantatzen zuten.</p>

10. Zozpal bila eskolatik bueltan

- **Erref:** GER-101/020
- **Iraupena:** 0:01:35. **Hasi:** 00:33:05. **Bukatu:** 00:34:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Umetako lanak

Laburpena:

Tortolosak, kanikak, tronpa... Asko jolasten ziren denbora zegoenean. Izan ere, ez zuten asti askorik izaten, beren eginkizunak izaten zituztelako izendatuta etxean. Estherrek sutarako zozpal bila joan behar izaten zuen. Hamabi urterekin utzi zion eginkizun horri, tifusa harrapatu zuenean.

11. Tifusa harrapatu ur kutsatua edateagatik

- **Erref:** GER-101/021
- **Iraupena:** 0:02:23. **Hasi:** 00:34:40. **Bukatu:** 00:37:03
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Gaixotasunak

Laburpena:

Ez zuten urik etxean eta kaletik ekarri behar izaten zuten. Agian aurrez arratoi bat ibilitako ura edateagatik harrapatu zuen tifusa. Zer gaitz zen igarri ezinik ibili ziren medikuak hasieran. Bi hilabete egin zituen ospitalean. Kalentura handia izan zuen.

12. Amari gutuna gehiago bisitara ez etortzeko esanez

- **Erref:** GER-101/022
- **Iraupena:** 0:02:07. **Hasi:** 00:37:03. **Bukatu:** 00:39:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Gaixotasunak
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak

Laburpena:

Ospitalean zegoela, ama etorri zitzaion behin bisitan. Esther lur jota geratu zen joan zenean. Gutuna idatzi zion esanez ez gehiago etortzeko sendatu arte. Ahizpari asko gustatu zitzaion gutuna eta gorde egin zuen. Ospitaletik irten zenean, telefonoz deitu zuen eta ama pozez zorutzen geratu zen.

13. "Sombras chinescas", itzal txinatarrak horman

- **Erref:** GER-101/025
- **Iraupena:** 0:00:54. **Hasi:** 00:40:40. **Bukatu:** 00:41:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak
- Aisia » Kultura » Antzerkia

Laburpena:

Nagusituta gero ere jolasean ibiltzen ziren Txikerra auzoan. Gauetz autoak pasatzen zirenean "itzal txinatarrak" egiten zituzten argiaz horman. "Pelikulie izetie lez".

14. Zinera domeketan

- **Erref:** GER-101/026
- **Iraupena:** 0:01:36. **Hasi:** 00:41:34. **Bukatu:** 00:43:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kultura » Zinema

Laburpena:

Partxisean ere egiten zuten. Zinera domeketan, Lizeora gehienetan, gehiago gustatzen zitzaien-eta "Tilos" baino. Astegunean ere egoten zen zinea baina ez zuten joateko dirurik. Bi pezetako paga izaten zuen Estherrek asteburuetan.

15. Gosea pasatu zuten gerraostean

- **Erref:** GER-101/027
- **Iraupena:** 0:03:30. **Hasi:** 00:43:10. **Bukatu:** 00:46:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

Ez dute bizimodu erraza izan. Arrazionamendua ezagutu dute. Esther ogi bila joan eta bidean jaten zuen gehiena. Gose handia pasatakoak dira. Estraperloan dena oso garesti zegoen. Ez zuten baserriko seniderik. Izan ziren estu ibilitako familia baserritarrak ere. Amari irin apur bat ekartzen zioten inoiz taloak egiteko, baina janaria oso urri ibiltzen zen. Sakarina erabiltzen zen azukrearen ordeaz.

16. Purruteneko dendan arrazionamendua

- **Erref:** GER-101/028
- **Iraupena:** 0:02:04. **Hasi:** 00:46:40. **Bukatu:** 00:48:44
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Gaitzizenak

Laburpena:

Libretatxo batez joaten ziren dendara janari bila. Ezin zuten gura zuten guztia erosi. Erreterian Purruteneko dendan erosten zuen Estherren familiak gehienetan. Zergatik deitzen zitzaion "Purrut". Kristina, berriz, Makazagarenera joaten zen.

17. 'Ponpon' eta 'Bake' ezizenak

- **Erref:** GER-101/029
- **Iraupena:** 0:03:16. **Hasi:** 00:48:44. **Bukatu:** 00:52:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Gaitzizenak

Laburpena:

Behin Kristina senararen bila joan zen lantegira. Guardia zibilek egiten zuten atezain lana. Jesus Uriartegatik galdetu eta ez zekiten nor zen. Ponpon esanda, ostera, berehala bilatu zuten. Pertsona batzuen ezizena besterik ez zen jakiten. Osterantzean, ezagutu ere ez. Aitaitak danborra jotzen zuelako zuten Ponpon ezizena. Estherren gizona, berriz, Bake zen, Ajangizkoa. "Hoba bakie" esaten ei zuen aitaitak, eta horrela Bake ezizenaz geratu zen. Seme-alabei ere Bake deitzen diete.

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com